

A close-up photograph of two people's faces, likely of indigenous descent, with intricate body paint in shades of blue and red. The person on the left has their eyes closed, and the person on the right has their eyes open. The background is a soft, out-of-focus light blue.

Suomen tulevaisuudet

SUURET
KYSYMYKSET
JA
VASTAUKSET

---

*Jarno Limnell
Elina Hiltunen
Mikko Dufva*

WSOY

Jarno Limnell
Elina Hiltunen
Mikko Dufva

Suomen tulevaisuudet

SUURET KYSYMYKSET
JA VASTAUKSET

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

COPYRIGHT © TEKIJÄT JA WSOY 2022
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
ISBN 978-951-0-48037-3
PAINETTU EU:SSA

*Tämä kirja on omistettu nuorille.
Tulevaisuus on teidän.*

Sisällys

Alkusanat 9

Ennen ja nyt 17

Ilmastokriisi ja luontokato 31

Töitä ja hyvinvointia tulevaisuudessa 77

Terveemmät sukupolvet – pidempi elämä 113

Yhteiskunnan vakaus 159

Suomen paikka maailmassa 213

Millaisen tulevaisuuden haluamme? 257

Lähteet 263

Liite: Tutkimus nuorista ja tulevaisuudesta 311

ALKUSANAT

Lapsissa ja nuorissa on tulevaisuus, sanotaan. Vaikka lauseen voisi luokitella marsipaanikoristelluksi kliseeksi, se on kuitenkin harvinaisen totta, niin kuin kliseillä usein tapana on. Tämän päivät lapset ja nuoret ovat niitä, jotka tulevat elämään siinä tulevaisuudessa, mitä me aikuiset parhaillaan rakennamme teoillamme ja tekemättömyydellämme. Nykypäivän lapset ja nuoret elävät ruuhkavuosiaan, kun me keski-ikäiset puskemme jo koiranputkea. Se, minkä me aikuiset jätämme taaksemme, nuoret löytävät edestään. Siksi meidän aikuisten velvollisuutena on varmistaa, että lapsillamme ja lapsenlapsillamme on tulevaisuus, jossa eläminen on hyvää ja onnellista.

Tulevaisuus pelottaa nuoria. Unicefin syksyllä 2021 tehdyn tutkimuksen mukaan nuoria huolestuttaa tulevaisuudessa erityisesti ilmastonmuutos. Myös korona on painanut nuorien mieltä matalalle: elämme nyt jo pitkään jatkunutta poikkeusaikaa, mikä on vaikuttanut jokaisen elämään.¹ Unicefin kyselyn tulos oli hälyttävä: joka kolmas nuori kokee, että hyvästä tulevaisuudesta ei ole helppo unelmoida.² Nuorten tulevaisuususkon hiipuminen on näkynyt muissakin tutkimuksissa. Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn tekemän selvityksen mukaan nuorten tulevaisuus-

usko on matalampaa kuin 1980-luvulla.³ Tulevaisuudentutkija Otto Tähkää on todennut Lasten ja nuorten säätiön blogissa: »Nuorten tulevaisuususkon hiipuminen on salakavalasti etenevä yhteiskunnallinen ongelma, jolla on huomattavia ja laaja-alaisia vaikutuksia nuorten elämään, hyvinvointiin ja valintoihin. Viimeistään nyt on aika herätä pohtimaan, miten nuorten usko tulevaisuuteen voidaan palauttaa.» Blogikirjoituksessaan hän heittääkin haasteen: »Toimeen nuorten tulevaisuususkon palauttamiseksi on ryhdyttävä välittömästi, sillä millainen tulevaisuus odottaa yhteiskuntaa, jossa nuoret eivät usko tulevaisuuteen?»⁴

Me kirjoittajat olemme ottaneet kopin tästä haasteesta, ja tällä kirjalla me haluamme luoda tulevaisuususkoa ihmisiin ja erityisesti nuoriin. Haasteita on, mutta meillä on myös ratkaisuja.

Tämä kirja kertoo nuorista ja samalla Suomen tulevaisuudesta. Koska olemme osa suurempaa kokonaisuutta, kirjassa käsitellään haasteita ja ratkaisuja myös Suomen rajojen ulkopuolelta. Kirjoittamisprosessin ajatuksena on ollut se, että me kirjoittajat kuuntelemme, mitä ajatuksia, pelkoja ja toiveita nuorilla on tulevaisuuden suhteen. Kirjassamme pyrimme vastaamaan nuorten esittämiin polttaviin kysymyksiin. Tämän vuoksi me teetimme Kantarilla tutkimuksen nuorten tulevaisuusajatuksista. Tutkimus tehtiin syksyllä 2020, jolloin elimme juuri pandemian toista aaltoa, mikä luonnollisesti näkyi myös kyselyn vastauksissa. Kyselyyn vastasi yli tuhat, ikähaarukaltaan 14–24-vuotiasta nuorta ympäri Suomea. Kyselyä ja sen vastauksia on avattu tarkemmin kirjan lopussa olevassa liitteessä. Kiteytettynä todettakoon, että vaikka kysely tehtiin ehkä pahimpaan aikaan koronapandemian keskellä, nuorilla meidän kyse-

lymme mukaan riitti onneksi myös uskoa tulevaan. Kun kysyimme nuorilta, *millaisena näet tulevaisuuden*, noin kolmekymmentä prosenttia odotti innolla tulevaisuutta ja näki siellä paljon mahdollisuuksia. Samaan kysymykseen vastanneista liki puolet ilmoitti, että tulevaisuus välillä pelottaa ja välillä innostaa.

Kyselyn vastausten perusteella nostimme esille viisi laajempaa aihealuetta, jotka mietityttivät nuoria eniten. Näitä aihealueita ja niihin liittyviä ratkaisuja käymme läpi kirjassamme.

Ympäristö: Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden väheneminen

Terveys: Terveystila ja erityisesti pandemiat ja sairauksien leviäminen

Talous: Ihmisten eriarvoisuus, syrjäytyminen ja tulo- ja varallisuuserot

Yhteiskunnan vakaus: Yhteiskunnallinen epävakaus, levottomuudet ja ääriliikkeet, pakolaisongelma, rikollisuus (ihmiskauppa, huumeet, rahanpesu)

Ulkoisen turvallisuus: Terrorismi, asevarustelu, sodan uhka

Me kirjoittajat olemme tarkastelleet tulevaisuuden haasteita ja mahdollisuuksia eri näkökulmista uriemme aikana. Jarno Linnéll on sotatieteiden tohtori, työelämäprofessori, johtaja liike-elämässä ja asiantuntija Maailman talousfoorumissa, ja hän on työskennellyt turvallisuusasioiden parissa niistä kirjoittaen yli 25 vuotta. Elina Hiltunen on kauppatieteiden tohtori, diplomi-insinööri ja lukuisia kirjoja kirjoittanut tulevaisuudentutkija, joka on muun muassa tarkastellut

teknologian tulevaisuutta, heikkoja signaaleja, kuluttaja-trendejä ja megatrendejä. Elina tekee parhaillaan toista väitöskirjaansa Maanpuolustuskorkeakoululle. Mikko Dufva on tekniikan tohtori, tulevaisuudentutkimuksen dosentti Aalto-yliopistossa ja Sitran tulevaisuusasiantuntija.

Halusimme etsiä vastauksia siihen, miten voisimme kansakuntana ja kansainvälisen yhteisön osana olla ratkaisemassa näitä polttavia ongelmia, jotka usein jopa lannistavat nuorten tulevaisuususkoa. Kirjaa varten olemme käyneet läpi useita lähteitä ja haastatelleet lukuisia suomalaisia huippuasiantuntijoita. Pyrkimyksenämme on ollut löytää ongelmiin ratkaisuja ja ideoita, kuinka voimme rakentaa hyvää tulevaisuutta.

Media nostaa usein esille räikeitä otsikoita, joissa maalaataan synkkiä tulevaisuudenkuvia. Räväkät ja pelkoa lietsovot otsikot myyvät, mutta on tärkeää, että positiivisia asioita ei unohteta. Emme saa vajota synkkyyteen.

»Nuorten mielikuva tulevaisuudesta vaikuttaa heidän arjessa tekemiinsä päätöksiin, ja sitä kautta siihen, millaiseksi tulevaisuus itse asiassa muodostuu» todetaan Suomi vuonna 2050 – Millaiseen tulevaisuuteen nuoret uskovat? -raportissa.⁵ Tämän vuoksi me halusimme kirjoittaa ennen kaikkea positiivisen kirjan tulevaisuudesta. Me uskomme, että monista haasteista ja uhkista huolimatta meidän on mahdollista rakentaa hyvä tulevaisuus, johon nuorilla on täysi oikeus.

Me kirjan kirjoittajat emme ole enää nuoria: olemme keski-ikäisiä. Meillä kirjoittajilla on paljon kokemusta, jota ikä ja eletty elämä tuo. Meillä kaikilla kirjoittajilla on myös omia lapsia, omia nuoria, joiden tulevaisuudesta haluamme luonnollisesti huolehtivina vanhempina tehdä paremman. Se on meidän velvollisuutemme. Kirjamme viimeiset sanat

annammekin tulevaisuudelle: lapsillemme. Loppuluvussa he kertovat toiveensa tulevaisuuden suhteen. On tärkeä, että kuuntelemme, mitä nuorillamme on sanottavaa.

Kiitokset

Haluamme esittää kiitokset seuraaville henkilöille, joita haastateltiin kirjaa varten:

Tuomas Aivelo, Helsingin yliopiston ekologian ja evoluutiobiologian dosentti
Laura Arikka, Erätauko-säätiön toimitusjohtaja
Sean Carney, Philipsin chief experience design officer
Pekka Haavisto, ulkoministeri
Sami Heistaro, Lääkäriliiton koulutuspäällikkö
Eeva Hellström, Sitran johtava asiantuntija
Kaisa Helminen, Aiforian operatiivinen johtaja
Inka Hetemäki, Suomen Unicefin ohjelmanjohtaja
Mikko Hyppönen, F-Securen tutkimusjohtaja
Maria Joutsenvirta, tutkija ja tietokirjailija
Karina Jutila, E2 Tutkimuksen johtaja
Maaret Kallio, kouluttajapsykoterapeutti ja tietokirjailija
Tommi Kangasmaa, Puolustusvoimain viestintäasiantuntija
Laura Kankaala, F-Securen tietoturva-asiantuntija ja ammattihakkeri
Jyrki Katainen, Sitran yliasiamies
Juha Klefström, Suomen Syöpäinstituutin säätiön FICAN tutkijaprofessori
Seppo Kolehmainen, poliisiylijohtaja
Sixten Korkman, taloustieteilijä

Risto Linturi, tulevaisuudentutkija ja teknologiavaikuttaja
Laura Lodenius, Rauhanliiton toiminnanjohtaja
Vilma Luoma-aho, Jyväskylän yliopiston kauppa-
korkeakoulun viestinnän johtamisen professori
Leena Malkki, terrorismin asiantuntija Helsingin
yliopistossa
Kaarina Nikunen, Tampereen yliopiston median ja
viestinnän tutkimuksen professori
Johanna Nurmi, tutkija Turun yliopiston sosiaalitieteiden
laitoksella
Rauli Paananen, Liikenne- ja viestintäministeriön
kyberturvallisuusjohtaja
Mari Pantsar, Sitran kestävyysratkaisujen johtaja
Pekka Puska, lääketieteen tohtori ja entinen Terveysten
ja hyvinvoinnin laitoksen pääjohtaja
Katri Pynnöniemi, Helsingin yliopiston ja
Maanpuolustuskorkeakoulun apulaisprofessori
Jyri Raitasalo, strategian ja turvallisuuspolitiikan
dosentti
Liisa Rohweder, WWF Suomen pääsihteeri
Sinikukka Saari, Ulkopoliittisen instituutin
vanhempi tutkija
Kai Sauer, ulko- ja turvallisuuspolitiikan
alivaltiosihteeri Ulkoministeriössä
Janne Taalas, CMI:n toimitusjohtaja
Teija Tiilikainen, Euroopan hybridiuhkien torjunnan
osaamiskeskuksen johtaja
Johanna Vuorelma, politiikan tutkija Tampereen
yliopistossa
Kirmo Wartiovaara, dosentti ja perinnöllisyyslääkäri

Haluamme kiittää myös lapsiamme: Emiliaa, Valtteria ja Eeviä, jotka ovat osallistuneet kirjan tekemiseen kertomalla omista haaveistaan ja peloistaan tulevaisuuden suhteen.

Kiitokset ansaitsevat myös Joni Standberg ja Ilkka Pernu sekä muu WSOY:n porukka, jotka ovat työtään säästämättä ohjanneet meitä kirjoittajia tuottamaan aina vain parempaa tekstiä ja sisältöä sekä hoitaneet tämän kirjan painatukseen, markkinointiin ja myyntiin liittyviä asioita.

Elina Hiltunen kiittää WSOY:n kirjallisuussäätiötä, Suomen tietokirjailijat ry:tä sekä Suomen tiedetoimittajain liittoa apurahoista kirjan kirjoittamiseen.

Kirjailijat kiittävät myös Turvallisuuden tukisäätiötä, joka mahdollisti nuorisotutkimuksen teettämisen Kantar TNS Oy:llä. Luonnollisesti myös kiitämme Kantarin väkeä ja erityisesti Jaakko Hyryä tutkimuksen tekemisestä.

Isoin kiitos menee kirjailijoiden perheille, jotka ovat tukeneet, kannustaneet ja ymmärtäneet kirjailijan luovaa prosessia.

ENNEN JA NYT

*Aikamatka nuorten maailmaan 1980- ja
90-luvuille paljastaa muutoksen maailman
ja Suomen tilassa*

Maailma nuorten ympärillä on muuttunut radikaalisti viimeisten vuosikymmenten aikana. Ei tarvitse kuin verrata kokemuksia tämän kirjan keski-ikäisten 40–50-vuotiaiden kirjoittajien nuoruuteen, niin huomaa, miten suurta muutos on ollut. Tämän luvun kirjoittajan (Elinan) nuoruus sujui leppoisasti eteläsuomalaisessa pikkukaupungissa junaradan varrella 1980–90-luvuilla. Nuorilla ei ollut kännykkää tai suoratoistopalveluita, joista nykyään tuijotellaan sarjoja tuntikausia putkeen. Internetistä kukaan ei ollut kuullutkaan. Kotona oli yksi lankapuhelin, josta numerot veivattiin kiekolla. Televisiosta näkyi peräti kaksi kanavaa. Kolmas kanava, Mainos-tv (MTV), aloitti lähetyksensä vasta vuonna 1993. Joillain kuulemma oli kotona tietokone, Commodore 64 tai VIC-20, kuten tuttavani isällä, mutta kukaan ei ymmärtänyt, mitä sellaisella oikeasti tehdään. Toki me tytöt osasimme pelata muutamaa alkeellista tietokonepeliä. Ne ladattiin tietokoneelle c-kasetilta. Arkipäivinä käytiin koulua, viikonloppuina notkuttiin kaupungilla, kartsalla, tai käytiin nuorisodiskoissa. Ne, joilla oli varaa, vetelivät korttelirallia Datsun 100A:lla, Toyota

Corollalla tai kuplavolkkarilla karvanopat taustapeilissä heiluen. Jos Dingo sattui pitämään keikan lähikaupungin koulun jumppasalissa, tytöt heiluivat hysteerisenä massana sifonkihuiveineen ja laulaen *Aurinko laskee sun selkäsi taa...*

Nykynuorten suurimmat huolet ja pelot liittyvät ilmastonmuutokseen. Meilläkin oli pelkoja. Otsoniaukko ja happosateet olivat tulleet tutuiksi koulusta ja uutisista. Rikki- ja typpihappoa satoi taivaalta, kiitos tehtaiden. Ne puskiivat taivasiin korkeista savupiippuista massiiviset määrät rikkiä ja typpeä, jotka reagoivat ilmassa veden kanssa muodostaen happoa. Happosateet polttivat metsiä, tappoivat kaloja ja sulattivat antiikin aikaisia marmoripatsaita. Pystyyn kuolleiden metsien kuvat kummittelevat vieläkin mielessä.

Aikansa julkkis, nuortenohjelmien toimittaja Ulla-Maija Aaltonen eli Uma kierteli ympäri Suomea kouluissa ja eri tilaisuuksissa puhumassa nuorille seksistä. Murkkuseksiluennoillaan Uma valotti meitä nuoria AIDSin vaaroista. Kyseessä oli uusi ja pelottava tauti, johon ei tuolloin ollut parannuskeinoa. Uma tiesi varoitella, että toisin kuin kuviteltiin tämä kuolettava tauti ei leviä vain homoseksisuhteissa, vaan myös heterot voivat saada tappotaudin. Aikansa huippusuositun televisiosarjan *Dynastian* komean sankarihahmon näyttelijä Rock Hudson sairastui (ja myöhemmin kuoli) tähän pelottavaan tautiin. Lehdet kohisivat: oliko mahdollista, että vastanäyttelijä Linda Evans sai tämän hurjan sairauden sarjan kuvauksiin kuuluneessa suutelukohtauksessa? Koska nettiä ei ollut, loput suuret seksuaalisuuden salat ja asiaan liittyvät pelot selviteltiin *Suosikki*-lehden Honey and Bees -palstalta, jossa lääkäri Erkki-Pekka »Eki» Helle lohdutteli nuoria: ei, sukupuolitautia ei voi saada ves-sanpöntöltä eikä raskaaksi voi tulla uima-altaassa uידessa.

Koska nuoret ovat erilaisia, pelkoja oli luonnollisesti monia. Jupiterit pelkäsivät huulikiillon loppumista ja feikki-Lacoste-tuotteita, uskovaiset aktivistit puhuivat rockmusiikin ja erityisesti metallimusiikin vaaroista. Joku oli keksinyt, että kun LP-levyjä (menneisyyden Spotify) soitetaan väärin päin, kuuluu saatanallisia viestejä. Omistautuneimmat uskovaiset soluttautuivat hevimetallikonsertteihin Raamatut kädessä heiluen ja varoituksia ympärilleen huudellen. Suurimmalle osalle nämä viestit eivät kuitenkaan uponneet: minä olin yksi niistä pitkätukkaisista nuorista, jotka moshasivat kotikaupunkini ylpeyden hevibändi Stonen tahdissa. Myöhemmin metallimusiikista, kuten tiedämme, on tullut niin salonkikelpoista, että jopa Suomen edustajaksi Euroviisuihin lähetettiin monsterimetallibändi. Enää ei hevi pelota.

Todellisen uhkan noina aikoina Suomen ylle heitti kylmä sota. Sekä Yhdysvallat että mahtava Neuvostoliitto kalistelivat peitsiään, ja Eurooppa oli jakautunut kahteen rintamaan. Kylmä sota toi mukanaan kylmäävän kauhun: ydinpommit. Ydinsota oli sana, jota jokainen vähänkään mediaa seurannut nuori osasi pelätä. Maailmanlopun uhka vei meiltä nuorilta yöunia. Suomen sijainti Neuvostoliiton vieressä ei ollut mikään etuoikeus, kun Yhdysvallat pohti ydinkärkiensä ratoja. Eikä Neuvostoliitonkaan ohjusten radoista nuori voinut mennä takuuseen. Isovanhemmat olivat muistaneet valistaa muutama vuosikymmen aiemmin sattuneista sodista itänaapurin kanssa. Silloinkin oli viuhunut pommeja. Entä jos idästä lentäisi ydinpommi vaikka oman kotikaupungin torille? Siinä olisi sitten sekä menneisyys että tulevaisuus murskana. Asiaa ei auttanut yhtään se, että vuonna 1981 USA:n presidentiksi valittiin Ronald Reagan, jolle aseilla leikkiminen oli tullut tutuksi lännenelokuvis-

sa näyttelemisestä. Osapuolet investoivat risteilyohjuksiin, tähtien sotaan ja vaikka minkälaisiin sienipilviä mahdollisesti tupsauttaviin aseisiin. Muistan vieläkin aiheeseen liittyvän pilakuvan lehdestä: siinä sekä USA:n että Neuvostoliiton johtajat seisoivat puolillaan öljyä olevassa tynnyrissä, kummallakin nyrkki täynnä tulitikkuja. Viesti oli: tikkujen määrällä ei ollut väliä. Yksikin tikku riittäisi elintilan tuhoamiseen. Elettiin pullistelun aikaa. Sellaisen ilmapiirin keskellä eläminen oli ahdistavaa.

Kylmä sota kuitenkin loppui vuosikymmenen vaihtuessa, ja ydinsodan pelko alkoi helpottaa. 1990-luvulla itä ja länsi alkoivat taas löytää toisensa.

Vuonna 1986, kun olin viisitoistavuotias, tapahtui kaksi suurta suomalaisiin osunutta kriisiä. Kriisi numero yksi tapahtui 26. huhtikuuta Ukrainassa Prypjatin kaupungissa. Tšernobylin ydinvoimalassa tapahtui onnettomuus: räjähdys, jonka seurauksena radioaktiivisia aineita levisi yli kilometrien korkeuksiin. Pamahdus oli suuri, yhä maailman suurin ydinonnettomuus. Tuulet eivät olleet suomalaisille suotuisia, sillä ne sattuivat juuri tuolla hetkellä puhaltamaan meille päin. Lisäksi vielä satoi, mikä toi radioaktiiviset aineet pilvistä maan pinnalle. Pyöräilin huhtikuussa, eräänä räjähdysten jälkeisenä päivänä kotiin. Alkoi sataa, ja kas-tuin. Kun pääsin kotiini, olivat Tšernobyliä koskevat uutiset päätyneet viimein suomalaistenkin korviin. Neuvostoliitto oli alussa pimitellyt onnettomuutta, mutta luonnollisesti ympäri Eurooppaa nousseita säteilypitoisuuksia ei niin vaan voinut lakaista maton alle. Radioaktiivisen säteilyn kerrottiin levinneen tuulien mukana Suomeenkin asti. Oma perhettäni onnettomuus koski sen verran enemmän, että laboranttiäitini työpaikalla seurattiin Tšernobylin sätei-

lyjäämiä. Näytteitä otettiin sadevesistä, metsämarjoista ja poronlihasta. Tiedot löydettyistä beggerellimääristä tulivat kotiin saakka. Vuosikausia välttelimme perheessämme tiettyjen alueiden metsän antimia. Mietin, olinko pyöräillessäni saanut sateen mukana säteilyä niskaani.

Toinen vuoden 1986 tragedia oli Kekkonen kuolema. Urho Kekkonen oli jättänyt presidentin virkansa neljä vuotta aikaisemmin, ja Suomea luotsasi Mauno Koivisto. Mutta minulle tragedia oli se, että kansakunnan isä osoitautui kuolevaiseksi. Ihan totta! Olin elänyt Kekkoslandiassa koko 15-vuotisen elämäni, ja ajatus siitä, että Kekkosta ei joskus enää olisi, oli käsittämätön ja todella pelottava. Enkä ollut ajatukseni kanssa yksin: vanhaa miesparkaa pidettiin näyttämöllä väkipakolla. Kekkonen oli vallassa erikoisjärjestyin peräti 25 vuotta.

Nuorena minä tiesin hyvin tarkkaan, kuka Kekkonen oli: hän oli mies, joka toimi Suomen puskurina idän suurta karhua vastaan (yksi syy: Kekkosella oli hyvä viinapää). Kekkonen oli meille 1970-luvulla syntyneille niin itsestäänselvyys, että lapsena luulin, että kekkonen on synonyymi presidentille. Meillä Suomessa asiat olivat niin hassusti, että kekkoemme nimi sattui olemaan Kekkonen. Nykynuori voi nauraa Putinin ihailulle ja paidattomille ratsastuskuville, mutta urheiluhullun Kekkonen hiihtokuvia katselleena ex-nuorena ymmärrän jotenkin venäläisiä.

Onnea on olla tämän päivän nuori Suomessa ja maailmassa! Kehitys on mennyt vauhdilla eteenpäin: nykyään presidentti valitaan vaaleilla joka kuudes vuosi ja Netflixistä voi katsoa suoratoistona *Modernin perheen* kaikki yksitoista kautta vaikka putkeen. Takana ovat ne ajat, jolloin television lähetys alkoi iltakuudelta, ja puoli yhdeksältä katsottiin

kummaltakin kanavalta samoja iltauutisia. Takana ovat ne ajat, jolloin internetiä kutsuttiin kotikaupungissani Keravan kirjastoksi. Takana ovat ne ajat, jolloin ulkomaanmatkaksi kutsuttiin rasvaretkeä eli piipahdusta Haaparannan ICA-ruokakauppaan ostamaan kilokaupalla sokeria ja voita.

Vakavasti puhuen tämän päivän nuoret, jotka ovat syntyneet 1997–2006, elävät maailmassa, jossa on monilla mitareilla katsottuna tapahtunut paljon edistystä verrattuna tämän kirjan kirjoittajien nuoruuteen. Nuoret elävät nyt vauraammassa maailmassa ja Suomessa, ovat terveempiä, kansainvälisempiä ja koulutetumpia kuin vanhempansa.⁶

Numerot ja tilastot paljastavat kehityksen suunnan. Seuraavissa infograafeissa (kuvat 1 ja 2) on esitetty muutamia tilastoja sekä maailmalta että Suomesta. Ne kertovat eri aloilla tapahtuneesta positiivisesta kehityksestä viimeisten vuosikymmenien aikana. Jos aloitetaan vaikka taloudesta, tilastoista voidaan huomata, että vauraus on kasvanut maailmassa (BKT/hlö). Nykyiset sukupolvet ovat kaikkialla keskimääräisesti rikkaampia kuin aikaisemmat sukupolvet. Kun vauraus maailmalla on kasvanut, myös äärimmäinen köyhyys on vähentynyt. Monelle voi olla yllätys, että vielä 1980-luvulla yli 40 prosenttia maapallon ihmisistä eli köyhyysrajan alapuolella, mikä tarkoittaa, että käytettävissä oli vähemmän kuin kaksi Yhdysvaltain dollaria päivässä. Vuonna 2017 prosenttiluku oli painunut alle kymmenen. Ihmiset ovat myös aiempaa koulutetumpia. Tämä voidaan huomata esimerkiksi lukutaitoisten ihmisten määrän kasvuna.

Me ihmiset myös elämme pidempään kuin aikaisemmin. Syntyvän lapsen odotettu elinikä on kasvanut viimeisten vuosikymmenten ja sadan vuoden aikana. Myös lapsikuolleisuus on vähentynyt maailmalla. Tiedyt taudit, kuten

KEHITYS KEHITTYY

Muutoksia maailmalla

7 233 USD

1980

15 212 USD

2018

Vaurauden kasvu,
BKT/hlö (USD)

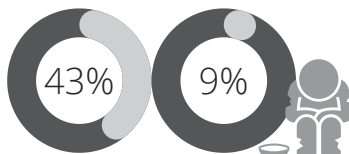

1980

Lapsikuolleisuus
(alle 5 v. 1000 lasta
kohden)

2018

1981

2017

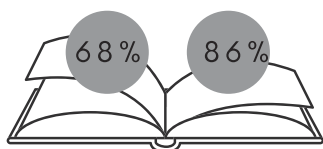
Absoluuttisessa köyhyydessä
elävien määrä
(% väestöstä)

1980

2018

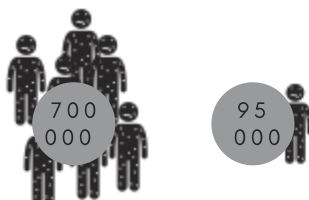
Odotettavissa oleva
eliniäkä

1980

Lukutaitoisten määrä
(yli 15-vuotiaat)

2019

1990

2017

Tuuhkarokoon
kuolleiden määrä

Kuva 1. Positiivisia kehityskulkuja maailmalla

tuhkarokko ja polio, on rokotusten avulla saatu taltutettua. Siksi esimerkiksi tuhkarokkoon kuolleiden (yleensä lapsien) määrä on vähentynyt huomasti maailmalla viimeisen 30 vuoden aikana.

Suomessakin elämämme on mennyt monella alueella positiiviseen suuntaan. Globaalin trendin mukaan mekin elämme pidempään kuin aikaisemmin. Imeväiskuolleisuus eli alle yksivuotiaiden lasten kuolleisuus on vähentynyt Suomessa. Ihmisten elintavat ovat myös osittain parantuneet. Esimerkiksi tupakointi on vähentynyt. Viinaakin juodaan vähemmän. Tasa-arvo on Suomessa lisääntynyt, mikä näkyy siinä, että naiset pääsevät kivuttomammin tänä päivänä vastuupaikoille. Tarja Halosesta tuli Suomen ensimmäinen naispresidentti vuonna 2000. Ensimmäinen naispääministeri Anneli Jäätteenmäki nimitettiin virkaan vuonna 2003.

Nuoret sukupolvet ovat myös koulutetumpia kuin vanhempansa. Tämä esimerkiksi näkyy tilastoissa, joissa on laskeutu niiden henkilöiden määrää, joilla ei ole peruskoulun jälkeen mitään muuta tutkintoa. Näiden ihmisten määrä on vähentynyt.

Talous on kasvanut myös Suomessa. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmiset ovat aiempaa vauraampia. Meillä on enemmän varaa kuluttaa ja niin myös teemme. 1970–80-luvuilla esimerkiksi ulkomaanmatka oli keskiluokkaiselle perheelle ylellisyyttä, josta voitiin vain haaveilla. Nyt matkustaminen on luonnollinen osa suomalaisten elämää (tosin korona on tässä vetänyt käsijarrusta). Tulojen kasvu näkyy materian kasvussa. Esimerkiksi henkilöautojen määrä 1990-luvulla Suomessa oli vajaa kaksi miljoonaa. Vuonna 2017 niitä oli lähes 3,5 miljoonaa. Kesämökkien määrä on lisääntynyt vuodesta 1990 vuoteen 2017 lähes 40 prosentilla.⁷

KEHITYS KEHITTYY

Muutoksia Suomessa

23 000 eur

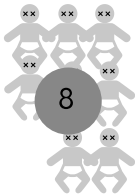
1980

43 000 eur

2020

Vauraus,
BKT/hlö (eur)

1980

Imeväiskuolleisuus
(alle 1 v, 1000 lasta
kohden)

2020

2,1 milj.

1987

1,2 milj.

2019

Henkilöitä, joilla ei ole
perusasteen jälkeistä
tutkintoa (yli 15 v)

70/78 v

1980

79/85 v

2018

Odotettavissa oleva
elinikä, miehet/naiset

1 kg

1990

Tupakan kulutus/ hlö/
vuosi

0,4 kg

2019

1979

2019

Naiskansanedustajien
määrä eduskunnassa
(yht. 200)

Kuva 2. Positiivisia muutoksia Suomessa viime vuosikymmenien aikana.

Viimeisimpien kymmenien vuosien aikana Suomesta on tullut myös kansainvälisempi. Se näkyy monilla mittareilla: ulkomaiset yritykset ovat rantautuneet joukolla Suomeen. Esimerkiksi ensimmäinen McDonald's avattiin Suomeen Tampereelle vuonna 1984,⁸ ja Ikea avasi Espooseen tavaratalonsa vuonna 1996.⁹ Kansainvälisyys näkyy katukuvassa muutenkin. Ulkomaalaistaustaisia oli vuonna 2020 Suomessa yli kymmenkertainen määrä verrattuna vuoteen 1990.¹⁰ Vuosien 1985 ja 2015 välillä ulkomaalaistaustaisten nuorten määrä on Suomessa 20-kertaistunut.¹¹ Suomalaiset myös matkustavat ulkomaille enemmän kuin 1990-luvulla.¹² Tämän luvun kirjottajan lapsuudessa matka Kreikkaan Rohdokselle oli jotakuinkin luksusta. Nyt koulussa tehdään luokkaretkiä Eurooppaan ja jopa kaukomaille. Samoin opiskelu- ja työelämään kuuluu nykyään yhä luonnollisemmin jaksoja Suomen rajojen ulkopuolella.¹³

Suurimpia harppauksia viime vuosikymmeninä on otettu teknologian saralla: Tietotekniikka on tullut tiiviiksi osaksi ihmisten elämää ja suuri osa elämästämme on muuttunut digitaaliseen muotoon. 1990-luvun alussa harva osasi kaivata nettiyhteyttä Suomessa (vain 0,4 prosenttia käytti nettiä), vielä harvempi maailmalla (0,05 prosenttia väestöstä).¹⁴ Tietokoneita oli harvoissa kodeissa, samoin matkapuhelimia. Nyt netti, lähinnä mobiilineti on muuttanut käytännössä kaiken: miten teemme työtä, opiskelemme, vietämme vapaa-aikaa ja teemme ostoksia. Tietotekniikasta on tullut osa identiteettiämme ja se on pienentänyt välimatkoja ja mahdollistanut pääsyn kaikenlaiseen informaatioon. Älypuhelimet kulkevat näppärästi taskussa mukana ja niistä avautuu napin painalluksella uusi virtuaalinen maailma. Matkapuhelinoperaattori DNA:n tekemän tutkimuksen

mukaan jopa 96 prosentilla 16–74-vuotiaista suomalaisista on älypuhelin.¹⁵ On hyvä kuitenkin huomata, että vaikka meille suomalaisille älypuhelimet ovatkin jo itsestään-selvyyksiä, maailmalla nettiyhteys ei ole vielä kaikille taattu. Vuoden 2016 tilastojen mukaan vain noin 46 prosenttia maapallon ihmisistä oli käyttänyt nettiä viimeisen kolmen kuukauden aikana.¹⁶

Jos 80-luvulla me nuoret kauhistelimme otsoniaukon suurenemista, tämän päivän nuorten huulilla on toisenlaiset ympäristöongelmat. Tunnetuin niistä lienee ilmastonmuutos, jota voisi kutsua tämän vuosisadan suurimmaksi ongelmaksi. Vuonna 2015 allekirjoitetun Pariisin ilmastosopimuksen kunnianhimoisena tavoitteena on se, että maapallon keskilämpötila ei nousisi yli 1,5 astetta vuoteen 2100 mennessä.¹⁷ Tämä vaatii tiukkoja toimenpiteitä: kasvihuonekaasujen päästöt on saatava laskemaan. Valitettavasti näin ei ole tapahtunut.¹⁸ Kansainvälisen hallitusten välisen ilmasto-paneelin (IPCC) mukaan tällä vauhdilla 1,5 asteen nousu saavutetaan vuosien 2030–2052 välillä, mikä on erittäin hälyttävä arvio.¹⁹ Ei ihme, että ruotsalaisen ilmastoaktivistin Greta Thunbergin alkuun panemat ilmastolakot ovatkin saaneet suosiota ympäri maailmaa ja erityisesti nuorten keskuudessa.

Toinen suuri ongelma maapallolla on biodiversiteetin eli luonnon monimuotoisuuden väheneminen. Erilaisten eliöiden elintila ja määrä vähenee koko ajan, kun ihminen levittäytyy laajemmin maapallolle eli rakentaa uusia hulpeita kaupunkeja, kaataa metsää moottoriteiden ja peltojen alta pois, kaivautuu maan uumeniin erilaisten mineraalien toivossa, dumpkaa jätteitä mereen, metsästää ja kalastaa holtittomasti ja niin edelleen. Eri lajit kuolevat sukupuut-

toon. Kehitys on ollut niin huolestuttavaa, että nykyistä tilaa on alettu kutsua kuudenneksi sukupuuttoaalloksi, jonka taustalla vaikuttaa – kukapa muukaan – kuin *homo sapiens*.^{*} Sitten vuoden 1970 kaikista maailman selkärangkaisista on hävinnyt keskimäärin noin puolet. Luonnon monimuotoisuuden heikkenemisellä on suuria ekologisia vaikutuksia, mutta vaikutukset ulottuvat myös laajemmalle esimerkiksi talouteen ja yhteiskuntaan. Ja näin korona-aikaan ei voi olla mainitsematta sitä, että biodiversiteetin heikkeneminen kasvattaa pandemioiden riskiä.²⁰

Maapallon sairausluokitukseen voisi listata myös saastumisen ja resurssien vähenemisen. Sairaustilan syynä ovat pääasiassa huima väestönkasvu ja kerskakulutus. Tämän päivän nuori elää maailmassa, jossa on noin kahdeksan miljardia ihmistä. Vuonna 2050, kun tämän päivän nuoret ovat hyvässä keski-iässä, maailmassa voi olla YK:n mukaan lähes kymmenen miljardia ihmistä. Väestönkasvu on laantumaan päin, mutta silti saamme seuraavat vuosikymmenet varautua siihen, että väkimäärä ei ainakaan vähene.²¹ Väestö ei kuitenkaan kasva tasaisesti joka puolella maailmaa. Väestönkasvu on varsin polarisoitunutta. Kiteytettynä voisi sanoa, että kehittyneissä maissa väestö tulee tulevaisuudessa vähenemään. Esimerkiksi suomalaiset ovat tällä tahdilla sukupuuttoon kuoleva kansa.²² Asia on toisin Afrikassa: siellä väkiluvun oletetaan kaksinkertaistuvan vuoteen 2050 mennessä.²³

Tämän päivän ihmiset ovat keskimäärin vauraampia kuin edelliset sukupolvet. Pelimerkit eivät kuitenkaan ole

---

* Edellisen suuren sukupuuton noin 65 miljoonaa vuotta sitten aiheutti asteroidi, joka pyyhkäisi pois muun muassa dinosaurukset.

menneet jaossa tasan, mistä kertoo esimerkiksi se, että maailman rikkain prosentti omistaa noin 43 prosenttia maapallon varallisuudesta.²⁴ Suomalaiset ovat niitä, joille näitä pelimerkkejä on jaossa osunut enemmän. Varallisuuden lisääntyminen on johtanut kulutuksen kasvuun, mikä pitkällä aikavälillä ei ole kestävä: tietyistä materiaaleista ja elintärkeistä asioista, kuten vedestä, alkaa olla pulaa, jätteen määrä kasvaa ja tavaroiden ja palveluiden tuottaminen kasvattavat kasvihuonekaasupäästöjä. Maailman ylikulutuspäivää vietettiin vuonna 2021 heinäkuun 29. päivänä. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että olemme käyttäneet tuohon päivään mennessä koko maapallon vuosittaiset uusiutuvat resurssit ja ylittäneet maapallon kyvyn käsitellä fossiilisten polttoaineiden kasvihuonekaasupäästöjä.²⁵ Jos kaikki maailman ihmiset kuluttaisivat niin kuin suomalaiset, tarvitsimme lähes neljä maapalloa.

Uusi uljas digitaalinen maailma on myös tuonut uudenlaisia ongelmia. Valetieto, kyberrikokset ja nuorten kohdalla erityisesti uudet kiusaamistavat tuottavat päänvaivaa. Vakuutuspalveluyhtiö mySafetyn teettämän tutkimuksen mukaan nuorista suomalaisista (10–17-vuotiaat) nettikiusaamista oli kokenut noin kolmannes ja 8 prosenttia oli joutunut niin vakavan nettikiusaamisen kohteeksi, että kiusaamisen ehkäisemiseksi oli alettu toimenpiteisiin. Vanhemmassa ryhmässä (18–29-vuotiaat) kiusaaminen oli vieläkin yleisempää: peräti 36 prosenttia ilmoitti joutuneensa nettikiusaamisen kohteeksi ja 12 prosenttia oli joutunut ryhtymään toimenpiteisiin kiusaamisen estämiseksi.²⁶

Viimeisin viheliäisin ongelma, jonka nuoret ja me aikuiset olemme joutuneet kohtaamaan, on COVID-19-pandemia. Se tuskin jää viimeiseksi. Yllätys on kuitenkin ollut

meille monelle se, miten totaalisesti mikroskooppinen virus on pistänyt nuorten arjen sekaisin Suomessakin.

Minun nuoruuteni suurimmat pelot, ydinsota, otsonikato ja happosateet eivät pelota enää nykyajan nuoria. Tämä johtuu siitä, että nämä asiat on saatu ratkaistua – pääsääntöisesti kansainvälisillä sopimuksilla. Kylmän sodan päättymisen jälkeen ydinaseiden määrää lähdettiin vähentämään yhteisillä sopimuksilla. Otsonikato korjattiin otsonikehää vahingoittavien aineiden, CFC-yhdisteiden eli niin kutsuttujen freonien käyttökiellolla vuonna 1987. Se on ollut merkittävä teko ilmastonmuutoksen torjunnassa, sillä freonit ovat hyvin haitallisia kasvihuonekaasuja.²⁷ Myös happosateita aiheuttavat rikkipäästöt ovat vähentyneet kansainvälisten sopimusten ansiosta.²⁸ Tämän päivän nuorten pelot ovat erilaisia, sillä ongelmat ovat muuttuneet. Silti se ei tarkoita sitä, etteikö näitä uusia ongelmia voitaisi ratkaista. Kirjan seuraavissa luvuissa me kirjoittajat pohdimme aikamme ongelmia ja sitä, miten niitä voitaisiin parhaiten ratkaista. Aloitetaan isoimmasta ja tärkeimmästä ongelmastamme eli ilmastonmuutoksesta.

Kohti positiivista tulevaisuutta!

MITKÄ OVAT tulevaisuutemme suurimmat haasteet? Turvallisuustutkija Jarno Limnell ja tulevaisuudentutkijat Elina Hiltunen ja Mikko Dufva kysyivät asiaa heiltä, keitä asia eniten koskee – suomalaisilta nuorilta.

Ratkaisuja kaivattiin moniin ongelmiin: luontokato ja ilmastonmuutos, tulevat pandemiat, varallisuuserot ja syrjäytyminen, ääriliikkeet, kybersota... Tässä kirjassa ongelmien luettelemisen sijaan etsitään konkreettisia ratkaisuja kymmenien huippuasiantuntijoiden avulla.

He kertovat, miten Suomen tulevaisuuden isot haasteet ratkaistaan. Kirjan esittelemät ratkaisuvaihtoehdot luovat uskoa meidän ja lastemme tulevaisuuteen.

www.wsoy.fi

30

ISBN 978-951-0-48037-3